

УДК 65.012:330.3

Кривов'язюк І.В., к.е.н., професор

Музинська А.Р.

Луцький національний технічний університет

ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СИНТЕЗУ МЕТОДІВ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статті проаналізовано методичні підходи до діагностики економічної безпеки підприємства. Запропоновано та реалізовано авторську методику діагностики стану економічної безпеки підприємства на основі синтезу методів її реалізації. Здійснено діагностику економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг». Систематизовано загрози економічній безпеці підприємства. Запропоновано стратегію та заходи щодо підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, метод діагностики, діагностика економічної безпеки, фактори впливу на стан економічної безпеки, управління, стратегія.

Kryvovyazyuk I., Muzynska A.

DIAGNOSTICS OF ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE BASED ON THE SYNTHESIS OF METHODS OF ITS REALIZATION

The article analyzes the methodical approaches to the diagnostics of economic safety of the enterprise. The author's methodology for diagnosing the state of economic safety of the enterprise based on the synthesis of methods of its implementation was suggested and implemented. The diagnostics of economic safety of "Gerbor-holding" Ltd. Was carried out. The threats to economic safety of the enterprise were systematized. The strategy and measures for improving the level of economic safety of the enterprise were suggested.

Keywords: economic safety of the enterprise, method of diagnostics, diagnostics of economic safety, factors of influence on the state of economic safety, management, strategy.

Kryvovyazyuk I.V., Muzynskaya A.P.

ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧЕСЬКОЇ БЕЗОПАСНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВЕ СИНТЕЗА МЕТОДІВ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статті проаналізовані методичні підходи до діагностики економічної безпеки підприємства. Предложена і реалізована авторська методику діагностики стану економічної безпеки підприємства на основі синтезу методів її реалізації. Здійснено діагностику економічної безпеки підприємства ООО «Гербор-холдінг». Систематизовано загрози економічній безпеці підприємства. Предложена стратегія і заходи по підвищенню рівня економічної безпеки підприємства.

Ключевые слова: економічна безпека підприємства, метод діагностики, діагностика економічної безпеки, фактори впливу на стан економічної безпеки, управління, стратегія.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження економічної безпеки підприємства було і лишається актуальним науковим завданням. Це пов'язано з тим, що будь-яке підприємство прагне забезпечити свою діяльність, наявну позицію на ринку, високу стабільність господарської діяльності, економічного та соціального розвитку, прибутковість господарської діяльності в умовах ринкової економіки.

Необхідність проведення діагностики рівня економічної безпеки підприємства та її підвищення зумовлена тим, що посилюється мінливість та невизначеність економічного середовища, спричинюючи зниження безпечності функціонування підприємства, його здатності пристосовуватись до умов господарювання як результат збільшення тиску виникаючих як всередині, так і ззовні підприємства різноманітних проблем. Нестабільна політична ситуація, недосконала законодавча база, хиткий курс долара, застаріла технологічна база, недосконала система менеджменту, низька конкурентоспроможність

у порівнянні з іноземними компаніями, слабкі фінансові можливості підприємства – ці та інші проблеми, що супроводжують нині діяльність українських підприємств, викликають нові й нові загрози і втрати в системі їх господарювання.

Вирішення зазначених проблем вимагає формування сучасних підходів управління економічною безпекою, синтезу прогресивних методів реалізації діагностики економічної безпеки підприємства, розробки на основі її результатів відповідної стратегії та заходів з підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження типових підходів, методів і моделей діагностики економічної безпеки підприємства відображено в наукових працях провідних вчених сучасності, таких як З. Б. Живко [1], Зубко Т. Л. [2], О. В. Ілляшенко [3], О. С. Картечева [4], В. В. Коваленко [5], І. В. Кривов'язюк [6; 7; 8], Отенко І. П. [9], Пойда-Носик Н. Н. [10], Рзаєва Т. Г. [12], Халіна В. Ю. [14] та інших. Незважаючи на численні дослідження підходів до діагностики економічної безпеки підприємства досі існують невирішені завдання. Зокрема, є відкритим питання удосконалення методики діагностики економічної безпеки підприємства, яка дозволить більш точно визначити рівень економічної безпеки, що забезпечить прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень. Подальшого розвитку вимагає систематизація причин зниження рівня економічної безпеки підприємства. Потребує удосконалення й обґрунтування вибору стратегії та заходів щодо підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Цілі статті. Метою статті є здійснення діагностики економічної безпеки підприємства на основі синтезу методів її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Достовірність аналізу економічної безпеки підприємства залежить від правильно розробленої методики, яка повинна включати різноманітні сфери діяльності підприємства та низку показників економічної діяльності підприємства. Аналіз показників повинен здійснюватись у динаміці, що забезпечує можливість прогнозування економічної безпеки.

Складність розробки методики діагностування економічної безпеки підприємства пояснюється сукупним впливом різноманітних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього прояву. Одним із найважливіших факторів такого впливу, що найчастіше спричинює виникнення економічної небезпеки є розвиток кризових явищ, які носять в економіці циклічний характер і деталізуються в роботі [8]. Проте, варто приймати до уваги й вплив факторів внутрішнього середовища, зокрема фінансових, техніко-технологічних, виробничих та ін.

Сучасна наукова економічна література не дає єдиного підходу до оцінки економічної безпеки. В економіці існує декілька методологій, які потребують аналізу та уточнення. Кожен науковець, який займався дослідження даної теми створював 1260в учи доповнював уже існуючу методику аналізу економічної безпеки підприємства.

Так, В. В. Коваленко проводить аналіз різних підходів до діагностики економічної безпеки підприємства. Автор виділяє три основні підходи до діагностики: ресурсний, цільовий та структурний. Методи діагностики поділені на формалізовані та неформалізовані, а також представлена широка їх деталізація. Тим самим, науковець зазначає, що дані методи повинні відповідати вибраним підходам та цілям проведення діагностики [5]. У роботі представлений перелік можливих методів діагностики, однак, автором не було запропоновано власного варіанту діагностики чи обґрунтовано доцільність застосування найкращого методу.

До розробки власної методики діагностики економічної безпеки підприємства вдається О. В. Ілляшенко [3]. Діагностику економічної безпеки автор пропонує здійснювати за основними видами менеджменту, кожен з яких характеризується власними показниками та базується на використанні економіко-математичної моделі. Переваги даного методу є цільовий характер та можливість отримання інформації щодо

одиничних функціональних структур. Недоліком виступає неможливість оцінки загального стану безпеки підприємства.

Інший науковець, В. Ю. Халіна [14], запропонувала методіку оцінки економічної безпеки підприємства, яка передбачає систематизований поділ економічної безпеки на складові: фінансова, техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, політико-правова та екологічна та відповідне їх оцінювання на базі авторської моделі. Перевагу надано кількісній оцінці економічної безпеки. Розраховуються як узагальнюючі, так і базові показники, які дають можливість визначити сфери діяльності підприємства, що є найбільш уразливими в даний момент часу. Дана методіка дає можливість комплексної оцінки економічної безпеки підприємства, а також визначення незахищених сфер діяльності підприємства. Недоліками є відсутність шкали оцінки рівня економічної безпеки, оскільки авторка обмежується поділом на задовільний та низький рівень економічної безпеки, а також наявність суб'єктивізму при визначенні найбільш інформативних показників.

Аналіз наукових праць вітчизняних вчених [1-6; 9; 10; 12; 13] вказує на значну диференціацію використання пропонуваніх методів оцінки рівня економічної безпеки підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Критичний аналіз методів діагностики економічної безпеки підприємства (розроблено авторами)

Підхід 1	Метод 2	Сутність методу 3	Недоліки 4
Комплексний	Інтегральний [5]	Визначення загального показника економічної безпеки підприємства.	Складність при визначенні причин зниження економічної безпеки.
Системний	Індикаторний [4; 5; 9; 10]	Формування системи індикаторів. Індикатори розглядаються як порогові значення показників, що характеризують діяльність підприємств. Оцінка економічної безпеки здійснюється порівнянням фактичних показників з індикаторами.	Складність у визначенні індикаторів, досліджується вузьке коло факторів на формування економічної безпеки підприємства.
Ресурсно-функціональний	Інтегральний [4; 5], Ранжування [1; 2; 9; 10], Порівняння [9; 10].	Відповідно до даного підходу оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями.	Є надто широким в охопленні інформації, що збільшує імовірність помилки при розрахунку, присутній значний вплив суб'єктивної думки експертів.
Цільовий	Ранжування [2]	Рівень економічної безпеки розраховується в балах як сума добутоків рейтингу кожного показника на клас, який визначається в залежності від значення нормативного показника.	Присутній суб'єктивізм при здійсненні відбору індикаторів економічної безпеки. Не дозволяє отримати дані про загальний рівень економічної безпеки.
Функціональний	Графічний [5]	Наочно інтерпретує отримані результати.	Можлива помилка при графічному зображенні отриманих результатів.

Як показують результати критичного аналізу методів діагностики економічної безпеки підприємства, автори погоджуються з думкою про необхідність комплексного використання методів або ж їх синтез, що сприяє детальній діагностиці економічної безпеки підприємства.

Використання того чи іншого методу залежить від цілей, які переслідує підприємство. Кожен з них має як переваги, так і недоліки. Відсутність єдиної методики діагностики рівня економічної безпеки підприємства зумовило необхідність розробки авторської методики (рис. 1).

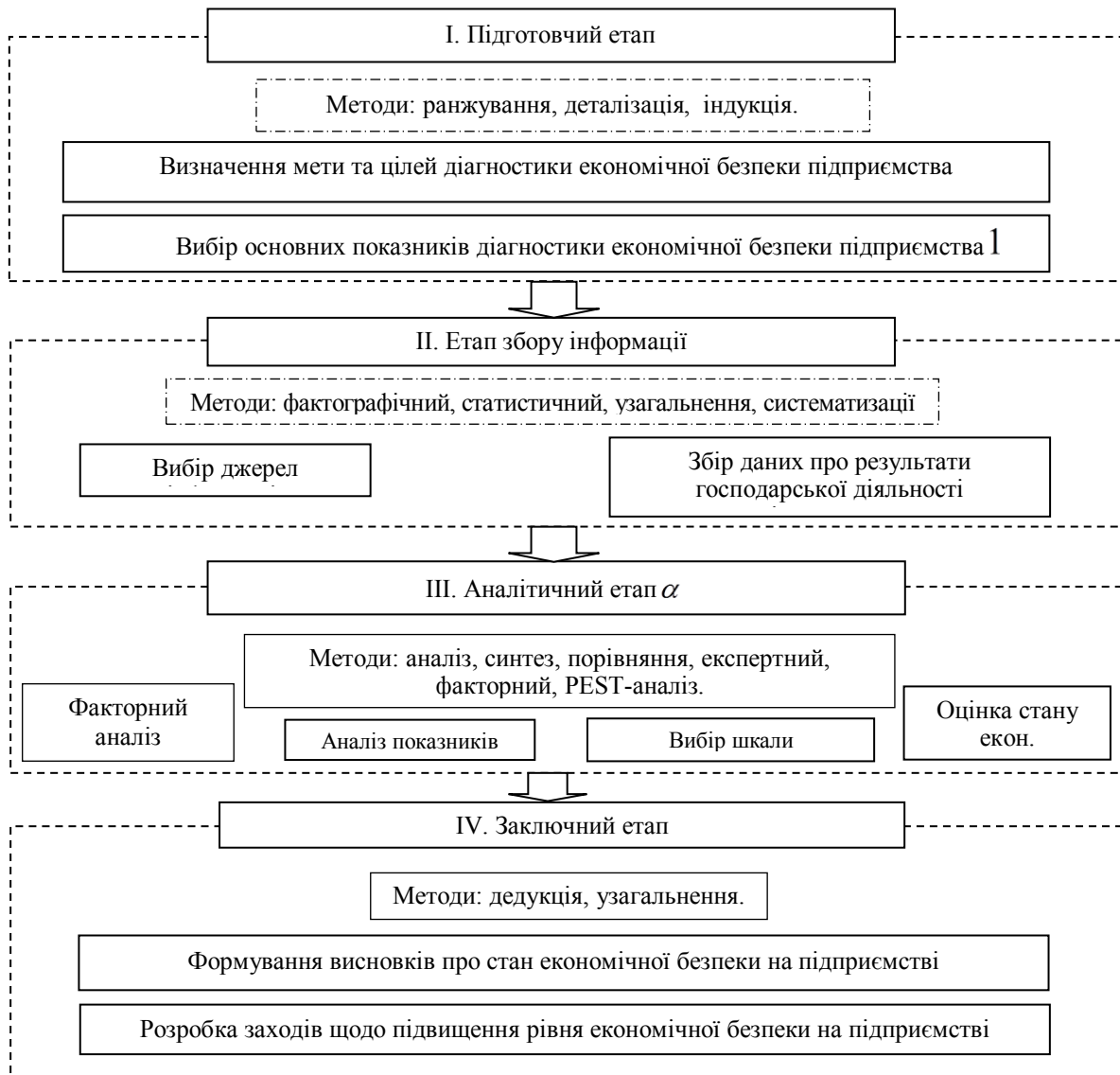

Рис. 1. Методика діагностики економічної безпеки підприємства (авторський підхід)

Метою запропонованої методики діагностики економічної безпеки підприємства є розрахунок показників економічної безпеки підприємства за її основними складовими, а також визначення основних факторів впливу на економічну безпеку та розробка заходів щодо мінімізації їх впливу.

На першому етапі необхідним є визначення мети та цілей діагностики економічної безпеки підприємства, вибір основних показників економічної безпеки та групування їх за основними складовими економічної безпеки підприємства: фінансовою, техніко-технологічною, кадровою, силовою, політико-правовою, інтелектуальною, інформаційною та екологічною.

На другому етапі здійснюється збір інформації. Основними джерелами даних дослідження виступають звіт про фінансовий стан, звіт про сукупний дохід, звіт про рух

грошових коштів, звіт про власний капітал, звіт з праці та примітки до річної фінансової звітності. Дані збираються за декілька років, що дозволить оцінити економічну безпеку підприємства в динаміці. Зовнішніми джерелами інформації є закони та нормативно-правові акти.

Третій етап полягає в аналізі обраних показників економічної безпеки підприємства в розрізі її складових. Отримані результати порівнюються з «пороговими» значеннями та здійснюється оцінка економічної безпеки підприємства у динаміці. Для цього використовуватимуться як показники стимулятори (чистий фінансовий результат, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт поточної ліквідності, фондівіддача, коефіцієнт оновлення основних фондів, коефіцієнт придатності основних засобів, матеріалівіддача, чиста рентабельність виробництва, продуктивність праці, фонд оплати праці, коефіцієнт обороту з прийняття, коефіцієнт платіжної дисципліни, коефіцієнт інформаційної озброєності та ін.), так і показники дестимулятори (коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт вибуття основних засобів, коефіцієнт забруднення середовища, коефіцієнт транспортної безпеки). Індекс безпеки розраховується як відношення значень фактичних показників до порогових. Така діагностика дозволяє виявити слабкі сторони підприємства.

Шляхом використання шкали Харрінгтона [15], пропонуємо визначити наступні межі індексу економічної безпеки: $[1,0 - 0,80]$ – дуже високий, $(0,80 - 0,63]$ – високий, $(0,63 - 0,37]$ – середній, $(0,37 - 0,20]$ – низький, $(0,20 - 0]$ – дуже низький рівень економічної безпеки. При виникненні від'ємних значень інтегрального показника економічної безпеки пропонуємо використовувати модифіковану шкалу Харрінгтона, яка знаходиться в межах від 1 до -1 . За таких умов градація рівнів економічної безпеки буде наступною: $[1,0; 0,64]$ – високий; $(0,64; 0,36]$ – середній; $(0,36; 0]$ – низький; $(0; -0,36]$ – дуже низький; $(-0,36; -0,64]$ – кризовий; $(-0,64; -1,0]$ – глибока криза.

Четвертий, завершальний етап, спрямований на формування висновків про стан економічної безпеки підприємства. Виявлені проблеми підприємства систематизуються та здійснюється розробка заходів щодо їх усунення в умовах нестабільної ринкової економіки. Надаються пропозиції для підтримки чи покращення показників, які знаходяться в межах норми (проект рішень, техніко-економічне обґрунтування, розробка стратегії).

Перевагами даної методики є можливість всебічного дослідження стану економічної безпеки підприємства, виявлення відхилень від нормативних показників та можливість визначення рівня економічної безпеки як підприємства в цілому, так і окремої складової.

Практична апробація досліджень представлена на основі ТЗОВ «Гербор-холдінг», яке здійснює свою діяльність на ринку виробництва меблів, займає досить значну частку ринку, є одним із провідних виробників меблів в Україні. Для оцінки загального стану підприємства було здійснено аналіз галузі, в якій воно функціонує. Аналіз динаміки обсягів реалізації продукції за окремими видами свідчить про високий попит на меблі для офісів та меблі для їдалень та віталень. Найменшим попитом користувались меблі для підприємств торгівлі дерев'яні. У динаміці спостерігається зростання обсягів реалізації практично за усіма видами продукції (рис. 2).

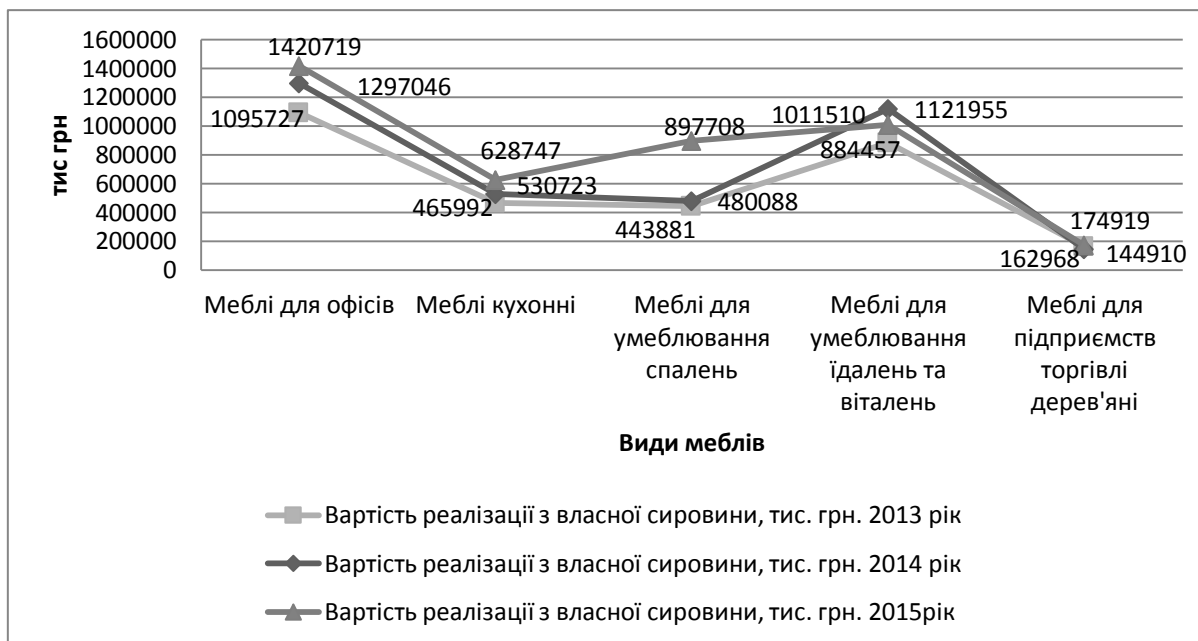

Рис. 2. Вартість реалізованої продукції виготовленої з власної сировини за 2013–2015 рр. (розроблено авторами на основі [11])

Для подальшого аналізу використано дані фінансової звітності ТзОВ «Гербор-холдінг» [13] та первинна документація, що стосується досліджуваної проблематики.

Аналіз показників виробничо-господарської діяльності ТзОВ «Гербор-холдінг» показав нестабільну ситуацію на підприємстві та отримання збитків у 2014 р. та 2016 р. Позитивною тенденцією є скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості. Негативною тенденцією є щорічне зниження чисельності персоналу. Показники ефективності господарської діяльності, такі як рентабельність продаж, рентабельність продукції та рентабельність власного капіталу знизились у період 2015–2016 рр. більш ніж у два рази.

Головною метою діагностики економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг» є визначення рівня економічної безпеки досліджуваного підприємства, основних проблем, як нині існуючих, так і тих, що виникнуть в майбутньому, задля формування дієвої стратегії функціонування підприємства, що дозволить усунути проблеми та не допустити формування нових. Для аналізу складових економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг» пропонуємо обрати показники стимулятори, зростання значень яких буде свідчити про підвищення економічної безпеки підприємства. Такий вибір зумовлено необхідністю визначення можливих резервів підвищення економічної безпеки підприємства.

В якості показників за кожною оцінюваною складовою економічної безпеки віднесено:

1. Фінансова: чистий фінансовий результат, коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт критичної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, чиста рентабельність власного капіталу.

2. Виробничо-технічна: фондівдача, коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт придатності основних засобів, чиста рентабельність основних засобів, матеріалівдача, чиста рентабельність продукції, чиста рентабельність оборотних коштів, чиста рентабельність виробництва, коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

3. Кадрова: продуктивність праці одного працівника, середньомісячна заробітна плата, фондоозброєність, фонд оплати праці, коефіцієнт обороту з прийняття.

4. Політико-правова: коефіцієнт платіжної дисципліни, коефіцієнт якості юридичних послуг, коефіцієнт юридичного менеджменту.

5. Соціальна: співвідношення середньої заробітної плати на підприємстві і мінімальної заробітної плати (встановленою державою), співвідношення найвищої та найнижчої заробітної плати на підприємстві, витрати на соціальну сферу відносно фонду оплати праці.

6. Інформаційна: продуктивність інформації, коефіцієнт інформаційної озброєності, коефіцієнт захищеності інформації.

7. Екологічна: коефіцієнт безпечності продукції, коефіцієнт раціонального використання відходів.

8. Інтелектуальна: коефіцієнт творчої активності працівників, питома вага інженерно-технічних та наукових робітників.

9. Силова: коефіцієнт захищеності майна та персоналу.

Отримані значення показників були приведені до нормалізованих. За кожною складовою економічної безпеки визначено вагові коефіцієнти та окремі показники за правилом Фішберна.

Попередній аналіз складових економічної безпеки дозволив виявити сукупність факторів, які викликають ризик появи стану небезпеки: низька ліквідність, збитковість діяльності, значний знос основних фондів, скорочення персоналу, низький рівень соціальної захищеності персоналу та зниження витрат на захист майна та персоналу.

Кінцеві результати інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства за її складовими подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Інтегральні показники складових економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг»
(розраховано авторами)

Інтегральний показник	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Фінансової безпеки	0,998	0,859	0,012	0,605	0,083
Виробничо-технічної безпеки	0,945	0,788	-0,442	0,769	-0,228
Кадрової безпеки	0,689	0,854	0,709	0,829	0,818
Політико-правової безпеки	0,831	0,999	0,666	0,996	0,666
Соціальної безпеки	0,896	0,770	0,789	0,856	0,720
Інформаційної безпеки	0,727	0,748	0,831	0,927	0,999
Екологічної безпеки	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Інтелектуальної безпеки	0,535	0,642	0,723	0,896	1,000
Силової безпеки	0,500	1,000	0,550	0,750	0,600

Оскільки показники виробничо-технічної безпеки підприємства є від'ємними, вважаємо за доцільне використовувати модифіковану шкалу Харрінгтона (табл. 3).

Таблиця 3

Модифікована шкала Харрінгтона (авторський підхід)

Межі значень показника	Рівень економічної безпеки
[1,0; 0,64]	Високий
(0,64; 0,36]	Середній
(0,36; 0]	Низький
(0; -0,36]	Дуже низький
(-0,36; -0,64]	Кризовий
(-0,64; -1,0]	Глибока криза

Результати діагностики складових економічної безпеки підприємства подано у табл. 4.

Результати діагностики складових економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг» за модифікованою шкалою Харрінгтона (розраховано авторами)

Інтегральний показник	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Фінансової безпеки	В*	В	Н	С	Н
Виробничо-технічної безпеки	В	В	К	В	ДН
Кадрової безпеки	В	В	В	В	В
Політико-правової безпеки	В	В	В	В	В
Соціальної безпеки	В	В	В	В	В
Інформаційної безпеки	В	В	В	В	В
Екологічної безпеки	В	В	В	В	В
Інтелектуальної безпеки	С	В	В	В	В
Силової безпеки	С	В	С	В	С

*Примітка. Рівень економічної безпеки: В – високий, С – середній, Н – низький, ДН – дуже низький, К – кризовий.

Оцінка інтегральних показників показала низький рівень фінансової безпеки, оскільки, показник знаходиться в межах (0,36; 0]. На дуже низькому рівні спостерігаються значення показників виробничо-технічної безпеки, в межах (0; -0,36]. Середньому рівню відповідає силова безпека, де значення показників знаходяться у межах (0,64; 0,36]. Високий рівень характеризує політико-правову, кадрову, інформаційну, екологічну, інтелектуальну та соціальну складові економічної безпеки, значення показників яких знаходяться в межах [1,0; 0,64].

Низький рівень найбільш вагомих складових економічної безпеки підприємства – фінансової та виробничо-технічної, свідчить про неефективну роботу підприємства та наявність низки фінансових та виробничих проблем.

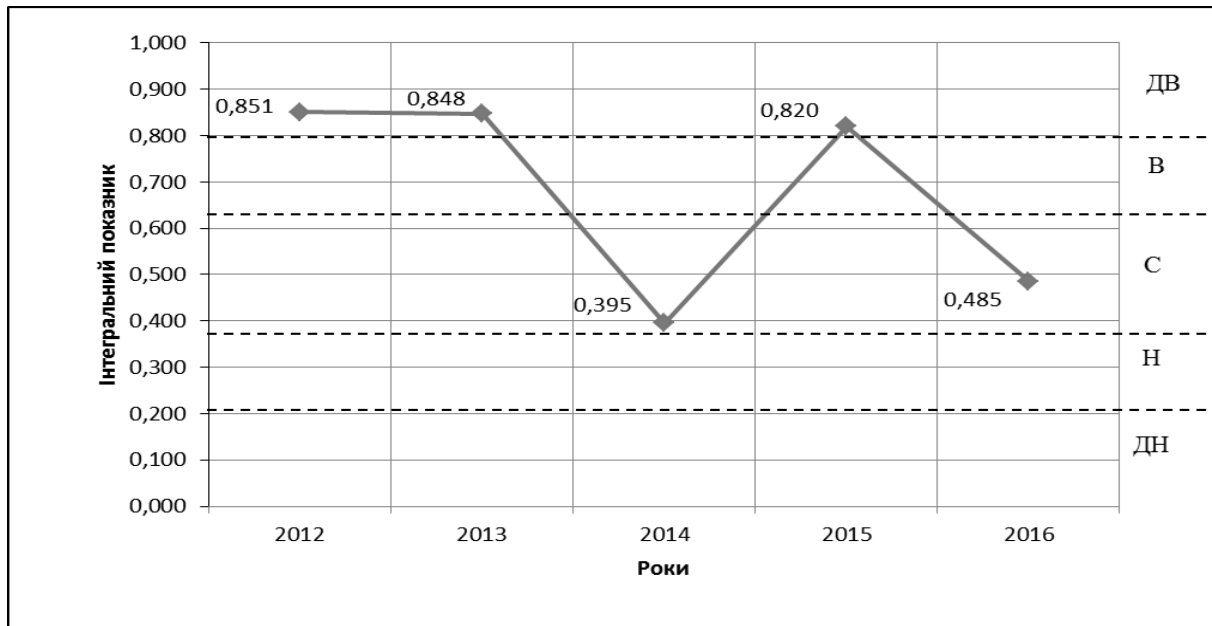
Перш за все, фінансові проблеми пов'язані зі значною кредиторською заборгованістю, що спричинило низьку ліквідність підприємства, а зниження рентабельності діяльності призвело до отримання збитків у 2014 та 2016 роках. Виробничі проблеми спричинені високим моральним та фізичним зносом виробничих фондів.

Детальну оцінку стану економічної безпеки підприємства дасть узагальнений інтегральний показник, який покаже рівень економічної безпеки на підприємстві. На рисунку 3 представлена динаміка інтегрального показника економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг».

Результати показали, що дуже високий рівень економічної безпеки спостерігається у 2012–2013 і 2015 рр. (в ці періоди підприємство отримало значні прибутки), тоді як у 2014 р. і 2016 р. наявний середній рівень економічної безпеки (у зазначені періоди підприємство отримало значні збитки). Відтак, можна стверджувати, що для підтримання високого рівня прибутковості діяльності слід забезпечити високий рівень економічної безпеки господарювання.

Додатково було виявлено найбільшу залежність зміни динаміки загального показника економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг» від зміни виробничо-технічної та фінансової складових економічної безпеки.

На 2016 рік рівень економічної безпеки підприємства є лише на середньому рівні і потребує негайних коректив. Для проведення таких коректив необхідним є визначення загроз економічній безпеці підприємства (табл. 5).

Рівень значень показника: ДВ – дуже високий; В – високий; С – середній; Н – низький; ДН – дуже низький.

Рис. 3. Динаміка інтегрального показника економічної безпеки ТЗОВ «Гербор-холдінг»

Таблиця 5
Основні загрози економічній безпеці підприємства в період 2012–2016 рр.
(авторський підхід)

2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Значний знос обладнання				
Недосконала кадрова політика підприємства та зниження фінансування соціальної сфери				
Відтік кваліфікованих кадрів				
Нестабільність податкового законодавства				
Нестача власних фінансових ресурсів				
Недостатнє фінансування оплати праці	Зростання рівня інфляції			
Низька ефективність використання матеріальних ресурсів		Зростання валютних та кредитних ризиків		
Висока собівартість продукції		Зниження купівельної спроможності населення		
Недосконала система юридичного захисту	Нераціональне використання основних фондів	Військові дії на сході та втрата основного експортера – Росії		
Низька платоспроможність контрагентів		Недостатнє фінансування охорони бізнесу		
Значна частка іноземної сировини у виготовленій продукції		Зростання вартості сировини для виробництва меблів		

Дані дослідження показали, що основними загрозами економічній безпеці підприємства на протязі п'яти років є значний знос основних фондів, недосконала кадрова політика, недостатнє фінансування соціальної сфери, відтік кваліфікованих кадрів, нестабільність податкового законодавства та нестача власних фінансових ресурсів.

Виявлені проблеми потребують негайної розробки тактичних та стратегічних заходів щодо їх мінімізації та усунення. Для покращення стану ТзОВ «Гербор-холдінг» пропонуємо застосовувати стратегію стабілізації, яка передбачає вирівнювання обсягів реалізації продукції, прибутків та інших показників ефективності підприємницької діяльності з майбутнім їх зростанням.

Пропонуємо наступні шляхи підвищення економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг»:

1. Формування стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства.
2. Проведення зміцнення економічної безпеки за окремими її складовими. Покращення фінансової та виробничо-технічної безпеки як основних факторів впливу на рівень економічної безпеки підприємства.
3. Оновлення основних фондів для підвищення рівня виробничо-технічної безпеки підприємства. Зменшення рівня зносу основних фондів, перегляд норм завантаженості обладнання, проведення поточного та капітального ремонтів.
4. Оптимізація витрат підприємства. Перегляд норм використання матеріалів. Вибір сировини з оптимальним співвідношенням ціни та якості.
5. Перехід на вітчизняну сировину. Використання сировини лісництв Волинської області.
6. Диференціація ринків збуту. Вихід на ринки Італії, Франції, США.

З практичної сторони для підвищення рівня економічної безпеки підприємства пропонуємо реалізувати проект заходів з обґрунтування встановлення сонячної електростанції. Реалізація проекту вплине на економічну безпеку наступним чином: зростання кадрової безпеки за рахунок зростання чисельності працівників; зростання фінансової безпеки шляхом отримання додаткових прибутків; зростання виробничо-технічної безпеки шляхом отримання автономних джерел електроенергії; зростання екологічної безпеки через використання не шкідливих для навколишнього середовища технологій.

Висновки. Складна економічна та політична ситуація в Україні, мінливе ринкове середовище, значна конкуренція на ринку потребують від підприємств здатності протистояти впливу зовнішніх та внутрішніх загроз. Захищеність підприємства від загроз та здатність їм протистояти характеризується рівнем економічної безпеки підприємства.

Критичний аналіз існуючих методів і моделей діагностики економічної безпеки підприємства показав відсутність єдиної методики визначення рівня економічної безпеки підприємства, а також необхідність синтезу методів для побудови повноцінної методики, яка дозволяє всебічно оцінити стан економічної безпеки та виявити «вузькі» місця підприємства в чотири етапи. Для детальної діагностики економічної безпеки пропонується визначати рівень економічної безпеки у розрізі складових економічної безпеки, для кінцевої оцінки – інтегральний показник, який характеризує рівень економічної безпеки підприємства.

Апробація запропонованої методики діагностики економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг» показала доцільність її використання, та показала здатність підприємства підтримувати дуже високий рівень економічної безпеки, що виступає основою отримання підприємством високих прибутків. В період забезпечення середнього рівня економічної безпеки підприємство отримало суттєві збитки. Результати дослідження показали, що на динаміку загального рівня економічної безпеки упродовж 2012-2016 рр. найбільше вплинула зміна таких її складових як виробничо-технічна та фінансова.

Систематизація загроз економічній безпеці ТзОВ «Гербор-холдінг» показала, що основними факторами впливу на її динаміку є значний знос обладнання, нестача власних фінансових ресурсів, нестабільне податкове законодавство та відтік кваліфікованих

кадрів.

Для підвищення рівня економічної безпеки ТзОВ «Гербор-холдінг» запропоновано використання стратегії стабілізації та заходів виробничо-технічного та фінансового спрямування для забезпечення зростання рівня економічної безпеки.

Таким чином, реалізація запропонованих в роботі теоретико-методичних і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення рівня економічної безпеки підприємства є підґрунтям для подальшого розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Живко З. Б. Аналіз типових підходів до оцінювання економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. Наук.пр. – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2014. – № 1 (49). – С. 124–138.
2. Зубко Т. Л. Методика визначення економічної безпеки підприємства / Т. Л. Зубко // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2016. – № 2 (16). – С. 69–76.
3. Ілляшенко О. В. Модель оцінювання стану системи економічної безпеки підприємства / О. В. Ілляшенко // Проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 301–308.
4. Картечева О. С. Аналіз підходів та методів щодо оцінки економічної безпеки промислового підприємства / О. С. Картечева // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1 (3). – С. 264–268.
5. Коваленко В. В. Методичні підходи щодо діагностики рівня економічної безпеки підприємства / В. В. Коваленко // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 85–88.
6. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика [Текст] : навч. Посіб. / І. В. Кривов'язюк. – 2-ге видання. – Київ : Центр навчальної літератури, 2016. – 450 с.
7. Кривов'язюк І. В. Інноваційний підхід в оцінці безпечності функціонування промислових підприємств / І. В. Кривов'язюк // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 3 (141). – С. 83–95.
8. Кривов'язюк І. В. Кризові явища в українській економіці та їх зв'язок з циклічністю / І. В. Кривов'язюк // Економіка та держава. – 2010. – № 12. – С. 48–50.
9. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 373 с.
10. Пойда-Носик Н. Н. Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Н. Н. Пойда-Носик // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1. Т. 1. – С. 288–292.
11. Реалізація промислової продукції за видами за переліком продукції ЄС для статистики виробництва (PRODCOM) за 2013–2015 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Рзаєва Т. Г. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища / Т. Г. Рзаєва, Г. А. Бондар // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 2, Т. 2. – С. 246–251.
13. Фінансова звітність ТзОВ «Гербор-холдінг» за 2014–2016 рр.
14. Халіна В. Ю. Методичний підхід щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства / В. Ю. Халіна // Економічна безпека і підприємництво. – 2014. – № 1 (53). – С. 173–181.
15. Harrington E. C. The desirability function / E. C. Harrington // Industrial Quality Control. – 1965. – Vol. 21, no. 10, pp. 494–498.

Рецензент д.е.н., професор Ковальська Л.Л.

УДК 338.49:336.018

Кривов'язюк І.В., к.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ В НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

В статті визначено доцільність пошуку механізмів випереджувальної освітньої підготовки працівників через розвиток неформальної освіти. Доведена необхідність посилення ролі недержавних організацій забезпечення якості освіти у сфері підготовки фахівців бізнесу та підприємництва, й зокрема, шляхом створення регіональних студій підприємницької майстерності. Підкреслено необхідність введення дисципліни «Основи підприємницької майстерності» задля забезпечення наскрізної реалізації освітнього процесу в усіх його ланках: школа – технікум, коледж – університет – післяуніверситетська освіта. Здійснено аналіз сучасних освітніх процесів навчання в країнах Євросоюзу в контексті наявних можливостей підвищення підприємницької майстерності. Запропоновано механізми створення регіональних студій підприємницької майстерності, а також інструментарій їх реалізації.

Ключові слова: освіта, неформальна освіта, освітній процес, розвиток освітньої інфраструктури, підприємницька майстерність, механізми створення регіональних студій підприємницької майстерності.